

111719

دانشگاه فاردسها

تحصیلات تکمیلی دانشگاه

دانشکده کشاورزی

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد در رشته اقتصاد کشاورزی

نقش بخش کشاورزی بر همگرایی منطقه ای کشور های عضو اگو

استاد راهنما :

دکتر مسعود همایونی فر

استادان مشاور:

دکتر علیرضا کرباسی

دکتر ماشاء الله سالارپور

تهیه و تدوین :

عصمت مجرد

تابستان ۸۷

۱۱۱۶۱۹

کتابخانه مرکزی
تاسیس ۱۳۵۷

۱۳۸۸ / ۲ / ۱۵

تاریخ:.....

شماره:.....

پیوست:.....

صفحه الف

این پایان نامه با عنوان: ((نقش بخش کشاورزی بر همکاری منطقه ای کشور های عضو اگو)) قسمتی از برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد کشاورزی گرایش اقتصاد کشاورزی توسط دانشجو عصمت مجرد تحت راهنمایی استاد پایان نامه آقای دکتر مسعود همایونی فر تهیه شده است. استفاده از مطالب آن به منظور اهداف آموزشی با ذکر مرجع و اطلاع کتبی به حوزه تحصیلات تکمیلی دانشگاه زابل مجاز می باشد.

امضا دانشجو

این پایان نامه ۶ واحد درسی شناخته می شود و در تاریخ ۱۳۸۷/۶/۲۷ توسط هیئت داوران بررسی و نمره ۱۹ و درجه به آن تعلق گرفت.

تاریخ

امضا

نام و نام خانوادگی

۱- استاد راهنما: دکتر مسعود همایونی فر

۲- استاد مشاور: دکتر علیرضا کرباسی

۳- استاد مشاور: دکتر ماشاءالله سالارپور

۴- داور: دکتر محمود صبوچی

۵- نماینده تحصیلات تکمیلی: دکتر مصطفی یوسف الهی

تقدیم به او که هر چه هست همه از اوست

تقدیم به خورشید خوبی ها،

مولایم امام رضا (ع)

تقدیم به غزل سرایان عشق و محبت،

پدر و مادر عزیزم

تقدیم به مظاهر مهر و دوستی،

برادر و خواهران مهربانم

به امید روزی که قطره ای از دریای محبتشان را پاسخ دهم

به امید آن روز...

سپاسگزاری

به جستجوی تو ای الهه ی روشنایی، زندگی را کاویدم و امروز من اینجا در کنار نور نشسته ام. گمان می کنم هیچ اندیشه ای از ابتدای خلقت اینقدر تابناک نبوده است. خداوند سبحان را شاکرم که جز به لطف و عنایت خاص او پیمودن این راه میسر نبود. اکنون که این مهم به پایان رسیده به رسم ادب خود را ملزم می دانم که با تواضع تام و از صمیم قلب از راهنمایی های ارزنده و بی دریغ دکتر مسعود همایونی فر در سمت استاد راهنمای این پایان نامه صمیمانه تقدیر و تشکر نمایم، بدون شک بدون راهنمایی های ارزنده علمی و عملی ایشان انجام این مهم میسر نبود.

همچنین از اساتید مشاور محترم جناب آقای دکتر علیرضا کرباسی و دکتر ماشاءالله سالارپور به خاطر مساعدت ها و راهنمایی های ارزنده شان تشکر و سپاسگزاری می گردد. از جناب آقای دکتر محمود صبحی که داوری این پایان نامه را انجام دادند، صمیمانه قدردانی می گردد.

از جناب آقای دکتر مصطفی یوسف الهی نماینده محترم تحصیلات تکمیلی به خاطر تلاش فراوانشان در امور تحصیلات تکمیلی تشکر می گردد. از تمامی دوستان عزیز که در طی این مدت با شکیبایی تمام از ابراز محبت و همکاری دریغ ننموده اند، خانم ها رستگاری پور، محمودی، غفاری مقدم، شیرزادی، امیدی، کوهستانی، مظفری، فلسفی و آقایان حیدری، فلاح و فهیمی فر که به عناوین مختلف یار و یاورم بوده اند، صمیمانه تشکر و سپاسگزاری می گردد.

در پایان از اعضای خانواده ام، آنان که همواره مشوق من بودند و در فراز و نشیب این مسیر همواره یار و پشتیبانم بوده اند و کوتاهی ها و تقصیراتم را با بردباری نادیده گرفته اند، صمیمانه تشکر می نمایم.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	فصل اول - مقدمه
۱-۱	مقدمه..... ۱
۱-۲	اهمیت مسئله..... ۲
۱-۳	فرضیات مطالعه..... ۳
۱-۴	اهداف مطالعه..... ۳
	فصل دوم - معرفی سازمان همکاری اقتصادی آکو
۲-۱	مقدمه..... ۵
۲-۲	سازمان همکاری اقتصادی آکو..... ۵
۲-۳	اهداف آکو..... ۶
۲-۴	کشور های عضو سازمان همکاری اقتصادی آکو..... ۷
۲-۵	ویژگی های عمومی کشور های عضو آکو..... ۸
۲-۶	ویژگی های اقتصادی کشور های عضو آکو..... ۹
۲-۶-۱	ساختار اقتصادی کشور های عضو آکو..... ۹
۲-۶-۲	شاخص های کلیدی اقتصاد کشور های عضو آکو..... ۱۰
۲-۷	وضعیت تجارت خارجی کشور های عضو آکو..... ۱۲
۲-۸	وضعیت تجارت محصولات کشاورزی کشور های عضو آکو..... ۱۴
۲-۹	عمده شرکای تجاری اعضای آکو در تجارت محصولات کشاورزی..... ۱۷
	فصل سوم - مروری بر مطالعات انجام شده
۳-۱	مقدمه..... ۲۴
۳-۲	مطالعات انجام شده در زمینه مدل های همگرایی منطقه ای..... ۲۴
۳-۳	مطالعات انجام شده در زمینه اثر ایجاد موافقت نامه های منطقه ای..... ۳۰
۳-۴	جمع بندی..... ۳۷
	فصل چهارم - مواد و روش ها
۴-۱	مقدمه..... ۳۹
۴-۲	مبانی نظری فرضیه همگرایی..... ۴۰
۴-۲-۱	همگرایی بتا ی (β) مطلق..... ۴۶
۴-۲-۲	همگرایی بتا ی (β) شرطی..... ۴۷
۴-۲-۳	بررسی اثر بخش کشاورزی در همگرایی منطقه ای..... ۴۷
۴-۲-۴	همگرایی نوع سیگما..... ۴۸
۴-۳	تحلیل همگرایی در مدل داده های ترکیبی پویا..... ۴۹
۴-۳-۱	روش جداسازی وابستگی های فضایی..... ۵۲

۵۴	..... تخمین مدل های ترکیبی پویا
۵۴	..... ۴-۳-۲-۱ مبنای نظری روش گشتاور های تعمیم یافته
۵۵	..... ۴-۳-۲-۲ روش گشتاور های تعمیم یافته در تخمین داده های ترکیبی پویا
۵۸	..... ۴-۴ مبنای نظری اقتصاد سنجی فضایی
۶۰	..... ۴-۵ مدل تعادل جزئی اسمارت
۶۱	..... ۴-۵-۱ روش محاسبه میزان ایجاد تجارت
۶۲	..... ۴-۵-۲ روش محاسبه میزان انحراف تجارت
۶۴	..... ۴-۶ داده ها و اطلاعات مورد نیاز

فصل پنجم - نتایج و بحث

۶۶	..... ۵-۱ مقدمه
۶۷	..... ۵-۲ همگرایی منطقه ای در کشور های عضو آکو
۶۷	..... ۵-۲-۱ همگرایی نوع سیگما
۶۸	..... ۵-۲-۲ همگرایی نوع بتا
۶۸	..... ۵-۲-۲-۱ همگرایی بتای مطلق
۷۰	..... ۵-۲-۲-۲ بررسی همگرایی بتای شرطی
۷۲	..... ۵-۲-۲-۳ بررسی اثر بخش کشاورزی در همگرایی منطقه ای
۷۳	..... ۵-۲-۳ تحلیل همگرایی در مدل داده های ترکیبی پویا
۷۴	..... ۵-۲-۳-۱ آزمون وابستگی فضایی
۷۵	..... ۵-۲-۳-۲ نتایج تخمین همگرایی در مدل داده های ترکیبی پویا
۷۸	..... ۵-۲-۳-۴ بررسی اثر بخش کشاورزی بر همگرایی در مدل داده های ترکیبی پویا
۸۱	..... ۵-۳ پیامد های منطقه گرایی در قالب موافقت نامه های منطقه ای در کشور های عضو آکو
۸۲	..... ۵-۳-۱ برآورد آثار اجرای موافقتنامه های منطقه ای بین کشورهای عضو آکو
۸۳	..... ۵-۳-۱-۱ برآورد اثرات کمی اجرای موافقتنامه منطقه ای بر واردات کشور های عضو آکو از ایران
۸۴	..... ۵-۳-۱-۲ برآورد اثرات کمی موافقتنامه بر واردات ایران از کشورهای عضو آکو
۸۵	..... ۵-۳-۱-۳ آثار اجرای موافقتنامه های منطقه ای بین ایران و کشورهای عضو آکو بر منافع تجاری طرفین
۸۷	..... ۵-۳-۱-۴ آثار اجرای موافقتنامه منطقه ای بر واردات گروه های کالایی کشور های عضو آکو از ایران
۸۸	..... ۵-۳-۱-۵ آثار اجرای موافقتنامه منطقه ای بر واردات گروه های کالایی ایران از کشورهای عضو آکو
۸۹	..... ۵-۳-۱-۶ جایگاه بخش کشاورزی در جریان تجارت بین ایران و کشورهای عضو آکو در قالب موافقتنامه های منطقه ای

فصل ششم - نتیجه گیری و پیشنهادات

۱۰۲	..... ۶-۱ مقدمه
۱۰۲	..... ۶-۲ نتیجه گیری
۱۰۷	..... ۶-۳ پیشنهادات
۱۱۰	..... فهرست منابع

فهرست جداول

عنوان	صفحه
فصل دوم - معرفی سازمان همکاری اقتصادی اکو	
جدول ۱-۲ وضعیت اقتصادی کشور های عضو اکو در سال ۲۰۰۵.....	۱۱
جدول ۲-۲ وضعیت تجارت خارجی کشور های عضو اکو در سال ۲۰۰۶.....	۱۳
جدول ۳-۲ وضعیت تجارت محصولات کشاورزی کشور های عضو اکو در سال ۲۰۰۵.....	۱۷
جدول ۴-۲ عمده شرکای تجاری اعضای اکو در تجارت محصولات کشاورزی در سال ۲۰۰۵.....	۲۱
جدول ۵-۲ وضعیت تجارت درون منطقه ای محصولات کشاورزی کشور های عضو اکو در سال ۲۰۰۵.....	۲۲

فصل پنجم - نتایج و بحث

جدول ۱-۵ واریانس تولید ناخالص داخلی کشور های عضو اکو.....	۶۸
جدول ۲-۵ برآورد همگرایی بتای مطلق برای کشور های عضو اکو.....	۶۹
جدول ۳-۵ نتایج تخمین همگرایی β شرطی برای کشور های عضو اکو.....	۷۱
جدول ۴-۵ اثر بخش کشاورزی در همگرایی β شرطی برای کشور های عضو اکو.....	۷۳
جدول ۵-۵ آزمون خودهمبستگی فضایی موران.....	۷۵
جدول ۶-۵ نتایج تخمین همگرایی در مدل داده های ترکیبی پویا.....	۷۷
جدول ۷-۵ اثر بخش کشاورزی بر همگرایی در مدل های ترکیبی پویا.....	۸۰
جدول ۸-۵ آثار اجرای موافقتنامه های منطقه ای بر جریان تجارت بین ایران و کشور های عضو اکو.....	۸۶
جدول ۹-۵ نتایج برآورد پیامد های منطقه گرایی در قالب موافقتنامه های منطقه ای بر واردات کشور های عضو اکو از ایران به تفکیک گروه های کالایی.....	۹۱
جدول ۹-۵ نتایج برآورد پیامد های منطقه گرایی در قالب موافقتنامه های منطقه ای بر واردات ایران از کشور های عضو اکو به تفکیک گروه های کالایی.....	۹۶

فهرست نمودار ها

فصل پنجم - نتایج و بحث

نمودار ۱-۵ همگرایی سیگما در تولید ناخالص داخلی کشور های عضو اکو.....	۶۷
--	----

نقش بخش کشاورزی بر همگرایی منطقه ای کشورهای عضو آکو

چکیده

در مطالعه حاضر، نقش بخش کشاورزی در همگرایی منطقه ای کشورهای عضو آکو مورد ارزیابی قرار گرفت. در ابتدا، همگرایی بین کشورهای عضو آکو و اثر بخش کشاورزی در تسریع همگرایی با استفاده از مدل های همگرایی برای دوره زمانی ۲۰۰۵-۱۹۹۶ بررسی شد. سپس مدل تعادل جزئی اسمارت تحت سناریوهای کاهش تعرفه برای تجزیه و تحلیل آثار برقراری موافقت نامه همگرایی منطقه ای بین کشورهای عضو آکو استفاده شد. همچنین نقش کشاورزی بر تجارت ایران و سایر اعضا در قالب موافقت نامه منطقه ای ارزیابی شد. نتایج نشان داد که بین کشورهای عضو آکو همگرایی وجود دارد. بخش کشاورزی علی رغم افزایش رشد منطقه ای، در تسریع همگرایی تاثیر منفی داشته و باعث کاهش سرعت همگرایی شده است. افزون بر آن مشاهده شد که با کاهش نرخ های تعرفه در اثر ایجاد موافقت نامه منطقه ای، کشور ایران با کسری تجاری مواجه خواهد شد. بنابراین پیشنهاد می شود که جهت توسعه کشاورزی منطقه یک بخش مالی متناسب از قبیل بورس کالا های کشاورزی ایجاد گردد.

کلمات کلیدی: همگرایی منطقه ای، کشورهای عضو آکو، بخش کشاورزی.

فصل اول

مقدمه

۱-۱ مقدمه

به موازات رشد و پیشرفت های حاصله در فرآیند جهانی شدن اقتصاد و رویکرد روز افزون کشورها به چند جانبه گرایی در چند دهه اخیر، جهان همزمان شاهد نضج گیری پدیده دیگری تحت عنوان منطقه گرایی بوده است. در ۱۵ سال اخیر شکل گیری اتحادیه ها و پیمان های منطقه ای بیش از هر زمان دیگری در اقتصاد جهانی شتاب داشته و این در حالی است که در همین دوره، جهان گرایی و چند جانبه گرایی اقتصادی به اوج تکامل تاریخی خود رسیده و همچنان مسیر رشد و بالندگی خود را دنبال می کند. هم اکنون اغلب کشورهای دنیا عضو یک یا چند ترتیب منطقه ای از قبیل مناطق تجارت آزاد، اتحادیه های گمرکی و یا دیگر ترتیبات ترجیحی هستند. شبکه ترتیبات منطقه ای تجاری در دنیا به سبب تعدد و تکرر آن ها بسیار پیچیده بوده و بسیاری از کشورها همزمان عضو تعداد زیادی از این موافقت نامه ها هستند (۵).

همگرایی کامل اقتصادی هدف نهایی سازمان ها و اتحادیه های منطقه ای و بین المللی است که می خواهند مسیر جهانی شدن را در اثر مشارکت در رقابت هموار سازند. گسترش دامنه جغرافیایی اتحادیه اروپایی و تعمیم سیاست آن بر بخش های مختلف فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و به خصوص اقتصادی کشور های عضو، نمونه خوبی بر این ادعا است که همگرایی منطقه ای^۱ موجب ارتقای توان حضور در عرصه های بین المللی می شود (۱۱).

سازمان همکاری اقتصادی اکنون نیز برای ایفای نقش موثر در اقتصاد جهانی، راهی جز وحدت رویه با ملل هم فرهنگ و روی آوردن به همگرایی منطقه ای ندارند. به ویژه تقویت و گسترش تجارت در

^۱ Regional Convergence

قالب همکاری های منطقه ای، آمادگی لازم را برای کشورهای عضو جهت پیوستن به سازمان هایی نظیر سازمان تجارت جهانی را فراهم می سازد (۱۱).

۲-۱۱ اهمیت مسئله

رشد و توسعه اقتصادی فراگیر و انگیزه ی روی آوردن به منطقه گرایی همواره یکی از اهداف مهم کشورهای بوده و دستیابی به این هدف مستلزم رشد و توسعه در تمام مناطق مرتبط با آن اقتصاد است. تحقق این هدف زمانی امکان پذیر است که قدرت رقابت منطقه ای افزایش و عملکرد اقتصادی آن بهبود پیدا کند. بدیهی است که لازمه این امر شناخت وضع موجود کشورها، اعمال سیاست های مناسب و پالایش دقیق نتایج سیاست های مذکور است. به طور کلی تجربه اقتصاد منطقه ای بین کشورهای مختلف مبین آن است که برخی مناطق، در مقایسه با سایر مناطق عملکرد بهتری داشته و در نتیجه از رشد اقتصادی سریعتری برخوردار بوده اند. بنابراین، در صورتی که برنامه ریزان بتوانند این گونه عوامل تاثیر گذار بر رشد اقتصادی مناطق را شناسایی و میزان تاثیرگذاری هر کدام را در عملکرد اقتصاد منطقه ای تعیین کنند؛ اطلاعات بسیار مفیدی برای برنامه ریزی فراهم خواهد شد (۶).

همگرایی اقتصادی بین اعضای اکو منجر به منافع بیشتر برای کشورهای عضو منطقه شده و منطقه را قادر می سازد تا به عنوان یک جبهه متحد در نظام جهانی عمل کند. بی تردید یکی از گام های لازم جهت تحقق همگرایی منطقه ای بین اعضای اکو، تقویت و گسترش تجارت در بخش های مختلف تولیدی از جمله بخش کشاورزی می باشد. کشورهای عضو اکو با وفور منابع طبیعی، شرایط مساعد محیطی و اقلیمی و تنوع تولیدات کشاورزی دارای پتانسیل های بالقوه ای در توسعه کشاورزی و تامین امنیت غذایی دارند. بنابراین شناخت جایگاه بخش کشاورزی در همگرایی منطقه ای در برنامه ریزی های آینده به برنامه ریزان و تصمیم گیران کشورهای عضو در زمینه توسعه صادرات آن محصولات کمک می کند.

حال با توجه به اهمیت موضوع، بایستی به این سوال اصلی پاسخ داده شود که نقش و ظرفیت اکو برای تحقق همگرایی منطقه ای در چه حدی است؟ بخش کشاورزی چه نقشی در تحقق همگرایی منطقه ای و ارتقاء اقتصاد و تجارت بین کشور های عضو داشته است؟

۳-۱ فرضیات مطالعه

۱. بخش کشاورزی سرعت همگرایی منطقه ای را افزایش می دهد.
۲. بین کشور های عضو اکو همگرایی منطقه ای وجود دارد.
۳. با ایجاد موافقت نامه های منطقه ای بین ایران و کشور های عضو اکو، میزان ایجاد تجارت بین ایران و اعضای اکو به مراتب از انحراف تجارت آن بیشتر است.

۴-۱ اهداف مطالعه

۱. بررسی جایگاه بخش کشاورزی در همگرایی منطقه ای کشور های عضو اکو.
۲. بررسی همگرایی منطقه ای بین کشور های عضو اکو.
۳. بررسی وضعیت تجاری ایران در اثر برقراری موافقت نامه همگرایی منطقه ای بین اعضای اکو.

فصل دوم

معرفی سازمان همکاری

اقتصادی اكو

۱-۲ مقدمه

کشورهای عضو سازمان اکو در یکی از حساس‌ترین مناطق جهان با میراث تاریخی و فرهنگی کم و بیش مشترک واقع شده‌اند و این استعداد را دارند که تبدیل به یکی از قطب‌های اقتصادی جهان شوند. با نگاهی به سازمان همکاری اقتصادی اکو می‌توان مشاهده نمود که این سازمان دارای پتانسیل‌های بالقوه در جهت توسعه همکاری‌های منطقه‌ای می‌باشد و می‌تواند با پیوند سازمان‌های اروپایی و آسیای جنوب شرقی در سرنوشت اقتصاد جهان نقش تعیین‌کننده‌ای داشته باشد.

۲-۲ سازمان همکاری اقتصادی اکو^۱

پیروزی انقلاب اسلامی در ایران گامی برای پایان بخشیدن به حیات سازمان همکاری برای عمران منطقه‌ای بود. اما از سال ۱۹۸۵ مجدداً سه کشور جمهوری اسلامی ایران، ترکیه و پاکستان تلاش‌های تازه‌ای برای توسعه همکاری‌های منطقه‌ای آغاز کردند. سازمان همکاری عمران منطقه‌ای (آر سی دی)^۲ این بار با نام سازمان همکاری اقتصادی اکو دوران جدیدی از فعالیت خود را آغاز کرد. دگرگونی در نظام سیاسی ایران امید تازه‌ای را برای توسعه همکاری‌های منطقه‌ای ایجاد نمود، زیرا وقوع انقلاب اسلامی بیانگر پایان وابستگی سیاسی ایران به ایالت متحده و اجرای نقش ژاندارمی منطقه خلیج فارس از سوی ایران در جهت منافع ایالت متحده بود. از این رو با کنار رفتن گرایش‌های برتری طلبانه که مانع مهمی در رشد همکاری‌های منطقه‌ای و توزیع برابر منافع در میان اعضاء یک طرح همکاری منطقه‌ای است، چشم انداز روشنتری برای عملکرد آتی این سازمان آشکار گردید (۳).

¹ Economic Cooperation Organization (ECO)

² Regional Cooperation for Development (RCD)

۲-۳ اهداف اگو

رهبران جمهوری اسلامی ایران، ترکیه و پاکستان با تایید پروتکل اصلاح شده ی از میر که اساس توافق ها و همکاری های مربوط به سازمان آر سی دی بود، مرحله ی نوینی را برای توسعه ی همکاری های چند جانبه آغاز کردند. بر اساس عهد نامه ی از میر دولت های یاد شده با توجه به تشخیص نیاز به گسترش و تعمیق هر چه بیشتر روابط اقتصادی موجود از طریق تلاش های مداوم در سطح منطقه، گسترش و توسعه ی همکاری های اقتصادی را میان خود مورد تاکید قرار دادند. بر اساس عهد نامه ی از میر، سازمان اگو برای تامین همکاری اقتصادی، فنی و فرهنگی در میان اعضاء تشکیل گردید. در این راستا و برای تحقق مسائل یاد شده، در موارد زیر توافق به عمل آمده است:

- ۱) گسترش بازرگانی از طریق دسترسی آزادتر به بازار های یکدیگر.
- ۲) ترغیب به ایجاد شرایط مساعد در کشور های عضو برای رشد پایدار اقتصادی به منظور تامین ارتقای مستمر سطح زندگی مردم.
- ۳) تحکیم پیوند های فرهنگی و علائق معنوی و برادرانه که مردم این کشور ها را از طریق کانال های فرهنگی و اجتماعی به هم پیوند می دهد.
- ۴) کمک به رشد تجارت جهانی و تلاش برای رفع سیاست های بازرگانی غیر عادلانه که برای کشور های در حال توسعه شرایط تجاری نامناسبی ایجاد کرده است.
- ۵) ایجاد همکاری های فنی از طریق اجرای طرح های مشترک صنعتی.
- ۶) حفظ محیط زیست.
- ۷) توسعه زیر ساخت های ارتباطی بین اعضاء و سایر کشور های جهان.
- ۸) همکاری مناسب بین اگو و سایر سازمان های منطقه ای و بین المللی.

اعضای اگو ایجاد و اجرای طرح های مشترک صنعتی را مورد توجه قرار دادند و جنبه های عملی و اجرایی آن را مطرح ساختند. در این زمینه با توجه به تجارب پیشین در چارچوب آرسی دی لزوم بررسی های دقیق به منظور اجرای طرح های صنعتی مشترک و توجه به هماهنگی و تکمیل کننده بودند این طرح ها نیز مطرح گردید و برای آغاز و پیشبرد و تامین اعتبار طرح های مشترک، تاسیس بانک تجارت و توسعه ی اگو با شرکت بخش خصوصی مورد توجه قرار گرفت. تبدیل صندوق بیمه ی اتکایی اگو به شرکت بیمه ی اتکایی اگو در قرارداد از میر مورد پذیرش واقع شد. توسعه ی جهانگردی در منطقه برای توسعه ی ارتباطات اجتماعی نیز مطرح گردید و لزوم ایجاد تسهیلات مناسب برای ترویج آن مورد تاکید قرار گرفت. توسعه ی ارتباطات پستی و مخابراتی و شبکه را هها، سیستم حمل و نقل نیز یکی از اهداف عمده ی مورد توجه در پیمان از میر بود. تاسیس خطوط مشترک هواپیمایی و کشتی رانی نیز از جمله اهداف رهبران سه کشور در پیمان یاد شده بود. توسعه ی همکاری فنی و آموزش های فنی منطقه ای و تاسیس بنیاد علمی اگو هم باید در این راستا مورد اشاره قرار گیرد. ایجاد سازمان جوانان اگو برای گسترش مبادلات فرهنگی و نشر فرهنگ مشترک در میان اعضا، و همکاری میان آژانس های اطلاعاتی اعضا نیز از جمله اهداف مورد نظر این سازمان است (۳).

۲-۴ کشور های عضو سازمان همکاری اقتصادی اگو

در حال حاضر کشور های افغانستان، آذربایجان، ایران، قزاقستان، قرقیزستان، پاکستان، تاجیکستان،

ترکیه، ترکمنستان و ازبکستان ده کشور عضو سازمان همکاری اقتصادی اگو را تشکیل می دهند.

۵-۲ ویژگی های عمومی کشور های عضو اکو

هر یک از کشور های عضو اکو، جزء کشور های در حال توسعه هستند و از آنجایی که در نظم نوین جهانی، بقاء کشور های در حال توسعه بی تردید به میزان درک آن ها از این شرایط و توانمندیشان در پدید آوردن گروه های اقتصادی در منطقه جغرافیایی خود بستگی دارد، لذا می بایست در بین کلیه پارامتر های موثر به خصوص به ویژگی های عمومی و جغرافیایی کشور ها نیز پرداخت. از نظر قلمرو جغرافیایی، اکو از موقعیت ممتازی در جهان و منطقه برخوردار است، زیرا از طریق مرزهای شرقی با هند، چین و خاور دور و از طریق مرز جنوبی با اقیانوس هند و آفریقا در ارتباط می باشد و به عبارتی این سازمان به عنوان نقطه تماس سه قاره آسیا، اروپا و آفریقا به شمار می آید.

مشخصه های ساختار جمعیتی کشور های عضو این سازمان مشابه مشخصه های جمعیتی کشور های در حال توسعه است؛ به این مفهوم که در اکثر این کشور ها نرخ رشد جمعیت در مقایسه با کشور های توسعه یافته به مراتب بالاتر و در نتیجه نرخ باروری کل و بار تکفل نیز زیاد است و به این ترتیب ساختار سنی جمعیت، جوان است.

منابع غنی و بکر معدنی، نفتی و گازی موجود در کشور های عضو اکو نیز اهمیت ویژه ای به این سازمان داده است، بطوری که به عنوان نمونه، جمهوری تاجیکستان دارای ۱۴ درصد از ذخایر اورانیوم جهان، ازبکستان یک چهارم ذخایر طلای جهان، ترکمنستان دارای رتبه سوم از نظر ذخایر سولفور و منابع گاز طبیعی در جهان، و قزاقستان، آذر بایجان و ایران دارای منابع غنی نفت و گاز می باشند و بعلاوه، این منطقه یکی از مناطق عمده تولید پنبه در جهان به شمار می آید.

ایران، در میان اعضاء از ویژگی های منحصر به فردی برخوردار است. چرا که به دلیل داشتن مرز زمینی با چند کشور عضو و همچنین مرز آبی با قزاقستان و دارا بودن موقعیت استراتژیک جغرافیایی در برقراری رابطه بین جماهیر مستقل مشترک المنافع (عضو این سازمان) با آب های بین المللی نقش کلیدی

دارد. شایان ذکر است به سبب آن که تمامی اعضای اکو به گروه کشور های در حال توسعه تعلق دارند، عواملی نظیر سیاسی بودن کشور ها و به تبع آن گرایش های متضاد در سیاست خارجی آن ها، نقش مداخله گرانه قدرت های بزرگ جهانی در اقتصاد این کشور ها و مسایل نژادی و قومی از عمده عوامل غیر اقتصادی هستند که سیاست اقتصادی داخلی و خارجی این کشور ها را شدیداً تحت تاثیر قرار داده و در نتیجه از عوامل بازدارنده توسعه روابط و همکاری های اقتصادی بین اعضا در دو دهه اخیر محسوب می شوند (۱۱).

۶-۲ ویژگی های اقتصادی کشور های عضو اکو

۶-۲-۱ ساختار اقتصادی کشور های عضو اکو

کشور های عضو اکو از ساختار اقتصادی متفاوت و سطوح رشد و توسعه اقتصادی ناهمگونی برخوردار هستند، این تفاوت ها در عین حال که می تواند جنبه مثبت داشته باشد، محدودیت هایی را نیز ایجاد می نماید. از نظر ساختار تولید، در اغلب کشور ها بخش خدمات دارای سهم برجسته ای از تولید ناخالص داخلی بوده است و بخش های صنعت و کشاورزی در جایگاه بعدی قرار داشته اند. علاوه بر این از میان کشور های عضو اکو، افغانستان جزء کشور های کمتر توسعه یافته می باشد و بخش کشاورزی آن برای دولت بخش مسلط از نظر فعالیت های عمده اقتصادی، تامین اشتغال، فراهم سازی ارز خارجی و ایجاد درآمد به شمار می رود. نکته قابل توجه اینکه در کشور هایی که بخش خدمات در تولید ناخالص داخلی جایگاه مسلطی دارد، عموماً کشاورزی موقعیت با اهمیت خود را حفظ کرده است.

۲-۶-۲ شاخص های کلیدی اقتصاد کشور های عضو اکو

از نظر تولید ناخالص داخلی کشور های عضو اکو در سال ۲۰۰۵، ترکیه با حدود ۳۶۲/۵ میلیارد دلار در جایگاه اول قرار داشته و ایران با حدود ۱۸۹/۷ میلیارد دلار در مقام دوم و پاکستان با ۱۱۰/۷ میلیارد دلار در جایگاه سوم قرار دارد. قزاقستان در میان جمهوری های تازه استقلال یافته آسیای مرکزی با حدود ۵۷/۱۲ میلیارد دلار جایگاه مهمی دارد. ازبکستان با ۱۳/۹۵ میلیارد دلار پس از آن قرار گرفته است. آذربایجان، ترکمنستان و افغانستان با تولید ناخالص داخلی حدود ۱۲/۵۶، ۸/۰۶ و ۷/۳ میلیارد دلار در رده های بعدی قرار دارند. تولید ناخالص داخلی قرقیزستان و تاجیکستان به ترتیب در حدود ۲/۴۴ میلیارد دلار و ۲/۳۱ میلیارد دلار نسبت به دیگر اعضای اکو افت شدیدی داشته است (۸۸).

از نظر رشد تولید ناخالص داخلی در سال ۲۰۰۵، آذربایجان با رشدی معادل ۲۶/۴ درصد در جایگاه اول قرار دارد. در بین اعضای اکو، قرقیزستان با رشدی معادل ۰/۲- درصد از پایتترین رشد تولید ناخالص داخلی برخوردار است (۸۴).

در بین اعضای اکو، ایران با نرخ ۱۲/۱ درصد بالاترین و قرقیزستان با نرخ ۴/۳ درصد پایین ترین نرخ تورم را در سال ۲۰۰۵ داشتند. افغانستان و ترکمنستان بعد از ایران با نرخ تورمی معادل ۱۱/۴ و ۱۰/۵ درصد در رده های بعدی قرار داشتند. همچنین ایران با نرخ ۱۱/۵ درصد بالاترین و قرقیزستان با نرخ ۰/۳ درصد پایین ترین نرخ بیکاری را در بین اعضای اکو داشتند (۸۴).